

Overweging voor de dienst op 23 sep 2018, 1^e zo van de herfst.

Gemeente,

Afgelopen week is de herfst begonnen.

Dat is de algeheel geldende conventie: op het noordelijk halfrond begint de herfst op 21 september.

Toevallig was dat ook precies op die dag in het weer merkbaar.

De laatste zomerse dag hebben we beleefd afgelopen donderdag op de 20^e.

Voorlopig gaan we kouder en guurder weer tegemoet.

Veel regen, wind, jas weer aan.

Het is ook maar hoe je het bekijkt.

Astronomisch begon de herfst vannacht met de herfstevening of de herfstequinox, iets voor vieren vannacht.

Meteorologisch was het al sinds 1 september herfst.

Vandaag zijn we liturgisch gezien ook aanbeland bij de eerste zondag van de herfst.

De herfst is hier een aanduiding dat we richting de voleindingszondagen gaan waarmee het kerkelijk jaar afsluit.

Dat zijn de zondagen waarop traditioneel de lezingen klinken over het einde der tijden.

Na deze periode begint er een nieuw kerkelijk jaar: de advent.

Ook zijn met de liturgische herfst de zondagen in zomerse sferen voorbij.

De herfstzondagen gaan niet langer over Pinksteren, geestdrift of verhevenheid, maar zijn veel aardser. Jezus wandelt rondt, onderwijst zijn leerlingen.

De vraag van de leerlingen in de lezing vandaag is: wie is het belangrijkste?

We zitten middenin het aardse leven, zullen we maar zeggen.

Herfst in de natuur is een periode waar heel duidelijk twee kanten aan zitten.

Enerzijds is er de oogst van alles wat is gegroeid en heeft gebloeid.

Je kunt genieten van wat vrucht heeft gedragen, in de natuur, in je eigen leven.

Het is een heel rijk seizoen, vol kleur en uitbundigheid.

Dit jaar is dat misschien iets minder het geval vanwege de droogte die nog altijd heerst en die al de nodige bomen en struiken liet doodgaan.

De patat zal deze winter in elk geval kleiner worden, las ik ergens, omdat de aardappelen niet volop hebben kunnen groeien.

Maar ondanks dat is de natuurlijke herfst in het algemeen een periode van oogsten, van volheid en veelheid, van verzamelen en rijkdom.

Andere kant van de herfst is dat het een tijd is om los te laten wat klaar is, wat niet meer hoeft, wat afleidt, wat teveel is geworden, wat zijn tijd heeft gehad.

De herfst is een tijd van letterlijk en figuurlijk ontspullen.

Alles wat is gegroeid en vrucht heeft gedragen, laat weer los.

De bladeren vallen tot kale takken overblijven.

Zo ervaren mensen de herfst dan ook wel als een periode van terug naar de essentie, naar de kern, naar waar het ten diepste of in wezen om gaat.

In dat kader past het beeld van een kind dat in het midden wordt gezet prachtig.
Een kind heeft nog niet de ballast die volwassenen soms in hun rugzak meedragen, is nog puur, ongevormd, ontwapenend.
Kleine kinderen roepen snel vertedering op, doen volwassenen verzachten door hun puurheid.
Een kind is een teken van hoop, van leven dat nog kan gaan groeien en bloeien.
Het beeld van een kind kan symbool staan voor onze essentie, onze kern.
Dat gedeelte van ons dat er altijd al was.
Dat toen nog moest gaan vrucht dragen, maar dat in beginsel al aanwezig was.
In die zin past het beeld bij de herfst, die uitnodigt om terug te keren naar de essentie.
De essentie van het leven, de essentie van jezelf, de essentie van ons aardse bestaan.
In de Naardense bijbel kiest de vertaler, Pieter Oussoren, ervoor om de Godsnaam consequent te vertalen met Wezer.
Dat is een soort vervoeging van het werkwoord zijn.
Een soort zelfstandig naamwoord: het zijnde.
Het mooie is, als je het hardop zegt, klinkt het als een gebed: Wees er.
Die godsnaam geeft aan wat voor Oussoren de kern is van God: wees er - voor ons.
Anderen vertalen ook wel: Ik zal er zijn voor jou.

Het begrip God staat, op deze manier geïnterpreteerd, voor de kern van ons bestaan.
Hij is het wezen van ons bestaan en tegelijk ons verlangen daarnaar: wees er voor ons.
Ook zo gezien is het niet vreemd dat Jezus kiest voor een kind om te laten zien hoe de weg naar Wezer gevonden kan worden.
Het beeld van een kind past hierbij vanwege zijn nog pure zijn, nog niet gevormd naar allerlei conventies, culturele ongeschreven regels en richtlijnen zoals de belangrijkste willen zijn.
Een kind kan, zo gezien, iets van God weerspiegelen.
Een kind geeft, zo gezien, ons zicht op het wezen van ons bestaan.

Maar ook de notie 'wees er voor ons' is herkenbaar in een kind.
Tal van onderzoek door bijv. de ontwikkelingspsycholoog Tomasello laat zien dat jonge kinderen gericht zijn op anderen.
Twee driejarige kinderen bijv. blijken de beloning voor een gezamenlijke opdracht met elkaar te delen of op elkaar te wachten tot ze allebei de beloning hebben.
Jezus zet het kind in het midden omdat hij de uitspraak die hij daarvoor deed, wil toelichten.
Hij zei eerst: *'Wie de belangrijkste wil zijn, moet de minste van allemaal willen zijn en ieders dienaar'*.
Vaak is 'worden als een kind' dan ook uitgelegd als 'de minste willen wezen'.
Je moet dienen, nederig zijn, jezelf niet op de voorgrond zetten, en in dit verband: vooral niet de belangrijkste willen zijn.
Het roept iets op als: ontferm je over de minste, de minderbedeelde, de asielzoeker en de dakloze.
En misschien ook: ontferm je over dat wat in jouzelf niet tot bloei kon komen.
Dat wat wel de potentie had om te ontluiken maar wat niet zo heeft kunnen zijn.
Misschien helpt het om daar je arm omheen te slaan, opdat ook dat wat als 'minder' is weggezet in jezelf, bestaansrecht krijgt.

Op deze manier vind ik de schriftlezing toch nog iets te eng uitgelegd. Het klinkt mooi maar ook wat moralistisch om te zeggen dat je de minste moet zijn.

Dit verhaal staat ook in Mattheus en in Lucas.

Ook daar zet Jezus een kind in het midden van de kring van leerlingen.

Maar alleen bij Marcus, waar we nu uit lezen, staat er een toevoeging. En dat terwijl Marcus over het algemeen het kortst van stof is.

Juist bij Marcus staat er dat Jezus een arm om het kind heen legt.

Het lijkt alsof Jezus hier duidelijk wil maken: dit kind is niet alleen maar bedoeld als een beeld, een toelichting, een plaatje bij het praatje.

Maar juist in de handeling, in het contact dat kan ontstaan, in de compassie, in de geborgenheid, in de liefdevolle nabijheid van een ander kan het wezen van het leven gezien en ervaren worden.

En bij een kind kunnen we dat misschien wel het makkelijkst zien en ervaren.

De wens om de belangrijkste te zijn zal door sommigen wel en door anderen ook niet herkend worden.

De wens om belangrijk gevonden te worden door anderen is vaak wel herkenbaar.

Doe ik ertoe in de ogen van anderen, ben ik wel de moeite waard?

Hoe belangrijk ben ik eigenlijk?

Zo denk ik dat de hartstochten die Jacobus in zijn brief noemt op zijn tijd ook herkenbaar zijn.

Niets menselijks is ons vreemd.

De herfst nodigt ons uit tot bezinning op waar het in wezen om gaat.

De stormen kunnen wegwaaien wat verbloemend is gaan werken, de regen spoelt schoon wat aan het zicht onttrokken is geraakt.

Als de bladeren zijn gevallen en de vruchten geplukt die aan de boom tot rijping kwamen, wordt weer zichtbaar waaruit de vruchten zijn voortgekomen.

Ouder geworden, vertakt, houteriger, maar aan de stam blijft het wezen van waaruit alles groeide, herkenbaar.

Die kern wordt volgens Jezus zichtbaar en zelfs toegankelijk in een kind.

Die kern heeft alles te maken met aandacht voor elkaar, je gezien en geliefd weten, elkaar helpen en erbij mogen horen.

Ik eindig met een prachtig voorbeeld uit de praktijk dat ik afgelopen vrijdag hoorde in een dienst voor ongelovigen.

Het voorbeeld laat naar mijn idee zien hoe je in de praktijk wegen kunt zoeken om gegroeide lagen te omzeilen en je mensen in hun puurheid en eigenheid kunt ontmoeten.

En welke effecten dat heeft.

Jessie von Piekartz, een net afgestudeerde studente van de kunstacademie hier in Enschede, vertelde hoe ze op kamers was gegaan.

Vanuit een vertrouwd ouderlijk huis, met burens die ze allemaal kende, kwam ze terecht in een appartementencomplex.

Het complex was oorspronkelijk gebouwd voor 70plussers die 24 uur per dag zorg nodig hadden.

Die zorg was er nooit gekomen, wel woonden er veel oude mensen in de flat.

Sinds vijf jaar woonden er ook mensen met een beperking en studenten.

Jessie vroeg zich af: ik ken niemand van mijn burens.

Ik weet van mijn bovenbuurvrouw dat ze hakken draagt, van de rechterbuurman dat hij een hond heeft die hard kan blaffen.

Maar verder ken ik ze niet.

En ze bedacht een project.

Ze ging bij alle mensen in de flat op bezoek.

Met iedereen had ze een gesprek om ze beter te leren kennen.

Ze ging naar de bingo-avonden in de flat, naar bijeenkomsten.

Ze vond dat heel leuk, hoorde veel verhalen, maar ze ontdekte ook hoeveel eenzaamheid er was in deze flat.

Na een paar jaar kocht ze een aantal postbussen, van het soort die vaak voor in een flat hangen.

Voor iedere bewoner vulde ze één postbus met iets wat typerend voor die bewoner was.

Een voorwerp, een kleur, een geur, muziek, het kon van alles zijn.

Toen het klaar was, nodigde ze alle bewoners uit.

Mensen herkenden elkaar door die postbussen, raakten daarover met elkaar in gesprek en leerden elkaar daardoor beter kennen.

Hoewel haar project zeker niet altijd van een leien dakje was gegaan, bleek gaandeweg dat haar project mensen nader tot elkaar bracht.

Iets wat vanzelfsprekend ook invloed heeft gehad op de eenzaamheid bij veel bewoners.

Jessie legde als het ware haar arm om deze bewoners heen en zocht de mens achter de voordeur.

Zo kwam ze niet alleen zelf in contact met al haar burens, maar bracht ze ook al die mensen met elkaar in contact.

Op zo'n manier dat ze iets van hun wezen konden delen met elkaar.

Paul speelt zodadelijk na de stilte lied 782,

omdat hij van heel nabij weet hoe kinderen iets van het wezen van het leven onthullen,

en hij er tegelijk ook weet van heeft hoe kwetsbaar wij mensenkinderen allemaal zijn

en hoezeer we allemaal van tijd tot tijd die arm om ons heen nodig hebben.

De tekst van het eerste couplet luidt:

Het koninkrijk is voor een kind dat zorgeloos speelt

en dat zich in de wereldtijd nog niet verveelt

en ieder die eenvoudig wordt, een kind gelijk,

die heet de Here Jezus welkom in zijn koninkrijk.